

Обраћање првог замјеника високог представника Лоренса Батлера на Петој Регионалној конференцији о финансирању и инвестицијама за Југоисточну Европу

Конкурентна предност: Нова парадигма развоја Југоисточне Европе

Даме и господо,

Током овог мјесеца Босна и Херцеговина је реализовала значајан дио стратешког плана реформи дефинисаног у Студији изводљивости Европске комисије у новембру 2003. године. Економски сегменти студије изводљивости обухватали су реформу система индиректног опорезивања, стварање јединственог процеса регистрације предузећа, формулисање опсежне трговинске политике, увођење поступка сертификације производа по узору на ЕУ како би се унаприједио извоз, унапређење система за прикупљање статистичких података, те увођење савремене, на међународним стандардима утемељене буџетске праксе.

Ови елементи указују на детаљну и свеобухватну природу реформи које су доминирале парламентарним и владиним активностима у БиХ у протекле двије године.

Ове реформе у суштини представљају активности које је потребно реализовати током транзиције, амбициозан покушај да се поново покрене босанско-херцеговачка привреда.

Дакле, нико неће бити изненађен чињеницом да је спровођење/имплементирање овог плана било веома тежак посао.

Надлежна министарства морала су сакупити јако пуно политичке воље како би постигли прагматичан консензус за подршку реформама.

Они су успјешно одговорили на овај изазов.

Основно упориште, које су заговорници реформе користили континуирано и са доста успјеха, била је готово универзална тежња становништва БиХ да се интегрише у Европу, те конкретна могућност коју је Европска комисија понудила БиХ да може отпочети преговоре о стабилизацији и придруживању када услови из студије изводљивости буду испуњени.

Међутим, важно је истаћи сљедеће – иако је интеграција у Европу можда представљала водећи подстицај да би се обезбиједила политичка подршка за реформе, она *сама по себи* не представља најснажнији аргумент за реформе.

Економске реформе већ су почеле подизати животни стандард у БиХ.

А то је, прије свега, њихов основни циљ.

То је, очито, релевантно за интересе сваког грађана појединачно.

То је, такође, релевантно за интересе могућих инвеститора.

Способност земље да се интегрише у Европу може се посматрати као оквирни и непосредни барометар за инвестиције. Што је земља ближа Европи, то је мањи ризик и привлачније пословно окружење.

Али реформе које заиста *дјелују*, реформе које повећавају продуктивност, јачају мобилност радне снаге, побољшавају пословне прописе, унапређују банкарске услуге, и тако даље – то су реформе које директно и осјетно побољшавају окружење за инвестиције.

Ако постоји једна порука коју данас желим да пренесем, то је

сљедеће – захваљујући структуралним реформама које је БиХ покренула како би се укључила у процес евро-атлантских интеграција, Босна и Херцеговина је сада, више неко икада раније, отворена за бизнис.

Процес реформе није, и не може бити, једноставан. Међутим, исцрпне и опсежне политичке и медијске дебате о позитивним и негативним аспектима реформе, не би требало погрешно протумачити као знак недовољне определијељености.

У том погледу желим да скренем вашу пажњу на недавни извјештај који је објавила Европска банка за обнову и развој, у којем се наводи да на пола пута транзиције, представе грађана о “сретном животу” обично доживе осјетан пад.

Постоје најмање три разлога зашто је то тако.

- Транзиција је болна – ствари се обично погоршају прије него што постану боље. Стара предузећа отпуштају раднике прије него што нова попуне ту празнину и почну стварати нова радна мјеста.
- Транзиција је у свим земљама које су прошле кроз тај процес током протеклих 15 година била нарушена због великих неједнакости у богатству, које су стављале изузетно велики притисак на друштвене и политичке структуре. Сасвим је разумљиво да постоји распрострањено огорчење на све оне који су претјерано профитирали захваљујући превирањима усљед административних и политичких промјена. Процес друштвене поларизације који се десио у другим привредама у транзицији отишао је у још веће крајности у БиХ због рата и њиме изазваног хаоса.
- Транзицију неизоставно прати и засићеност процесима реформе, синдром који је веома добро познат свима нама који радимо у привредама у развоју. Нимало не помаже ни чињеница да се засићеност и замор од реформи обично појављују негдје на средини процеса транзиције, када задовољство јавности процесом реформе већ почне да

опада, и када успјешне реформе остваре степен реструктурисања који захтијева *додатне* реформе да би се одржао постигнути темпо. Како би грађани почели мислити да том послу нема краја.

Популарна засићеност реформама је разумљива, али једини искрен одговор на то је да се укаже на све већи напредак и обезбиједи да се тај позитивни тренд шири што је више могуће.

Транзиција функционише. То је најбољи аргумент у њену одбрану.

Функционише на најбољи начин ако се не одгађа како би се привремено замазале очи јавног мнијења.

Отпочињање преговора о стабилизацији и придруживању са Европском унијом осигураће да се бх. органи власти држе зацртаног програма, те да крену напријед са реформама које ће можда бити болне на краткорочном плану, али ће дугорочно резултирати стварним и трајним предностима.

Инвеститори то морају разумјети.

Сада када је БиХ добила и датум када ће званично ући у процес стабилизације и придруживања са Европском унијом – званични преговори ће највјероватније почети 12. децембра – и с обзиром да је успоставила све кључне административне и регулаторне механизме за брз економски развој, све земље Југоисточне Европе крећу се истом путањом – према европским интеграцијама. Ове земље су у различитим фазама тог пута, али значај те релативне разлике међу њима нестаје у контексту планирања дугорочних инвестиција.

Дакле, вријеме је да се употребе стандардна средства за анализу ризика и осигура да она одражавају једну суштински нову реалност.

Једини начин да се сагледају привреде у Југоисточној Европи јесте кроз призму конкурентне предности.

Инвеститори *не смију* бити збуњени застарјелим имиџом земље –

изворни критеријуми за доношење одлука о улагањима су економски, и по тим критеријима БиХ заиста почиње да дјелује веома конкурентно.

Осврнимо се укратко на пословно окружење:

- Претходно издијељен и неефикасан царински систем сада је уједињен под окриљем Управе за индиректно опорезивање, која се припрема за увођење ПДВ-а почетком 2006. године; уједињена царинска служба већ је зауставила одлив прихода, што је била функција старог издијељеног царинског система. У 2005. години већ је забиљежен пораст прихода од најмање 12 процената;
- Прописи којима се регулише сектор комуналних услуга сада су у складу са међународним стандардима;
- Реформа банкарског сектора, која је на адекватан начин започела 2002. године, произвела је динамичан финансијски сектор који почиње усмјеравати средства у перспективна мала и средња предузећа;
- Коначно расту стандарди корпоративног управљања у јавним предузећима (која и даље имају одлучујући утицај на привредне резултате у цијелости), захваљујући ефикасним ревизијама и пакету недавно усвојених закона;
- Регистрација предузећа сада је организована на дјелотворан начин – донедавно је за регистрацију новог предузећа у БиХ требало више времена него било гдје другдје у регији: ова (посебно штетна) бирократска бесмислица потпуно је преокренута – БиХ се сада може похвалити *најбржим* процесом регистрације предузећа у Југоисточној Европи;
- Конвертибилна марка једна је од најстабилнијих валута у регији.

Резултати свега овога су јасни. По први пут од завршетка рата постоје назнаке да привреда БиХ мијења свој смјер:

- Пораст бруто домаћег производа (БДП) ове године износи око 5.6 процената – што је најбржи раст на Балкану;

- Инфлација износи око 0.5 процената, што је најнижа стопа инфлације на Балкану;
- Директна страна улагања порасла су за 25 процената у 2004. години и сада су пет пута већа у односу на период крајем деведесетих година;
- Извоз је порастао за 25 процената прошле године;
- Индустијска производња такође је порасла око једну четвртину;
- Каматне стопе су преполовљене у односу на 2000. годину;
- Стварна незапосленост износи око половине званичне стопе од 40 процената.

Настављајући радити трагом значајног напретка који је већ остварен – најприје у контексту успоставе Управе за индиректно опорезивање и увођења ПДВ-а – у формулисању и имплементацији досљедне економске политике за цијелу земљу, органи власти тренутно раде на изради потребних закона за успоставу Државног фискалног савјета, које ће сачињавати државни и ентитетски министри финансија и премијери. Овим ће се осигурати координација буџетских стратегија на државном и ентитетским нивоима.

С обзиром да је реструктурисање банкарског система напредовало много бржим темпом него корпоративне реформе, модеран и динамичан банкарски сектор сада дјелује упоредо са slabим корпоративним сектором. Како би сачували и појачали повјерење депонената у банке, биће потребно стално унапређивати квалитет банкарског надзора и регулаторног окружења. Један од најзначајнијих корака које је потребно предузети је обезбиједити трајну независност агенција за банкарство и повећати њихову ефикасност. Уједињавање обје агенције за банкарство у оквиру Централне банке би највише помогло остварењу тих циљева.

Процес приватизације до сада није испоручио ону врсту економских предности које су забиљежене у другим економијама у транзицији. То је, између осталог, узроковано прекомјерним административним препрекама и сталним политичким уплитањем у

велике приватизације. Међутим, и у овом сегменту почињу се дешавати позитивне промјене. Ове године објављен је велики број тендера за приватизацију, укључујући и предузећа као што су Криваја Завидовићи (велика фабрика за прераду дрвета) и КТК Високо (фабрика за производњу одјевних предмета и ципела).

БиХ је перспективно тржиште у развоју, на јасно дефинисаном и убрзаном путу ка пуној интеграцији у Европу. Стратешки сектори, укључујући хидро-потенцијал, шуме и туризам, већ привлаче интересе страних улагача. То је само врх леденог бријега. Надлежни органи у сектору туризма рекламирају ову земљу као “најбоље чувану тајну Југоисточне Европе” – њен изузетан пословни потенцијал не би требало да буде тајна за мудре инвеститоре.

Хвала.